

KOLEKCE RELACÍ Z INSPEKČÍ VELKOVÉVODY PETRA LEOPOLDA PO TOSKÁNSKÉM VELKOVÉVODSTVÍ Z LET 1765–1790

OSUDOVÉ CESTY DOKUMENTŮ Z FLORENCIE DO ČECH

EVA GREGOROVIČOVÁ

Příspěvek do sborníku k životnímu jubileu Aleny Pazderové nemá být jen běžnou studií, ale i připomínkou našeho letitého přátelství a spolupráce na čtyřech mezinárodních výstavách. První byla uspořádána ve spolupráci se Státním archivem ve Florencii přímo ve výstavních prostorách florentského archivu, kam byla zapůjčena velká část kartografického materiálu z Rodinného archivu toskánských Habsburků.¹ Následujícího roku byly ve spolupráci s Pražským hradem vystaveny mapy a plány z rodinného archivu v prostorách Belvederu (od 25. června do 30. srpna 1992).²

V roce 1997 jsme společně s italskou badatelkou, profesorkou ze sienské univerzity, Lucii Bonelli Conenna připravily výstavu dokumentů z Rodinného archivu toskánských Habsburků, a to především relací toskánského velkovévody Petra Leopolda (od roku císaře Leopolda II.) a kartografického materiálu, v prostorách

---

1 Výstava se konala ve Státním archivem ve Florencii od 31. května do 31. července 1991 pod názvem *La Toscana dei Lorena nelle mappe dell' Archivio di Stato. Memorie ed immagini di un Granducato*. Byl k ní vydán obsáhlý katalog stejného názvu, ed. Morelli Timpanaro, Maria Augusta e Benigni, Paola. Firenze 1991, 430 s. Až do roku 2004 byl název Státního ústředního archivu v Praze překládán do italštiny jako Archivio di Stato di Praga. Od 2005 došlo ke změně názvu Státního ústředního archivu v Praze na Národní archiv (NA).

2 Expozice byla uspořádána ve spolupráci Státního ústředního archivu v Praze se Státním archivem ve Florencii a Kanceláří prezidenta republiky pod názvem *Italské Toskánsko na mapách a plánech 18. a 19. století z Rodinného archivu toskánských Habsburků*. K výstavě byl vydán výběrový katalog ve 4 jazykových mutacích pod stejným názvem jako expoziční, ed. Gregorovičová, Eva – Semotanová, Eva. Praha 1992.

paláce Piccolomini, který je dnes sídlem Státního archivu v Sieně.³ V roce 2000 pak ve spolupráci se Sbírkou starého umění Národní galerie v Praze, Univerzitou v Sieně, Italským kulturním institutem v Praze a Národním archivem v Praze (tehdy ještě Státním ústředním archivem v Praze) byla otevřena velká mezinárodní expozice v prostorách Šternberského paláce.⁴ Zde byly vystaveny obrazy, oltáře, sochy z renesančního období Sbírky NG a několika sienských institucí jako Pinacoteca Nazionale di Siena, Biblioteca comunale degli intronati di Siena a Museo civico di Siena, vzácné archiválie a rukopisy dalších českých kulturních zařízení, jako Národní knihovny ČR, Státního oblastního archivu v Třeboni, Státního oblastního archivu v Zámrsku, Státního zámku v Náchodě, Státního hradu ve Šternberku, Strahovské knihovny – Královské kanonie Řádu premonstrátů a Roudnické lobkowiczské knihovny v Nelahozevsi. Páteří výstavy však byly rukopisné toskánské mapy a plány z 18. století z Rodinného archivu toskánských Habsburků.

Kromě těchto velkých výstavních akcí jsme společně s Alenou Pazderovou spolupracovaly na dalších významných projektech, ať už šlo o digitalizaci relací Petra Leopolda a deníků Leopolda II. Toskánského v rámci evropských projektů Mezinárodního centra pro archivní výzkum (*International Centre for Archival Research, ICARUS*),⁵ či na soupisu dokumentů k dějinám Bavorska, tzv. Projekt Bavarica v rámci česko-bavorského projektu *Porta fontium*.⁶

Při příležitosti životního jubilea Aleny Pazderové bych jí tímto článkem chtěla vyjádřit svou úctu a velký obdiv, a to jak k její činnosti v Národním archivě, tak na mezinárodním poli.

Kolekce relací a rukopisů toskánského velkovévody Petra Leopolda

K nejvzácnějším souborům Rodinného archivu toskánských Habsburků (dále RAT), uloženého po složitých peripetiích v Národním archivě (NA),⁷ patří

3 *Codici e mappe dell' Archivio di Stato di Praga. Il tesoro dei Granduchi di Toscana*. Výstava byla ve spolupráci se Státním archivem v Sieně uspořádána v sídle archivu v paláci Piccolomini od 17. března do 5. dubna 1997. K výstavě byl vydán katalog téhož názvu jako výstava, ed. Bonelli Conenna, Lucia. Siena 1997.

4 Výstava pod názvem *Siena v Praze. Dějiny, umění, společnost*, byla v letních měsících roku 2000 otevřena ve Šternberském paláci. Slavnostní inauguraci výstavy předcházelo mezinárodní symposium, z jehož příspěvků byl sestaven sborník ve třech jazykových mutacích, doplněný ilustracemi vybraných vystavených exponátů. Sborník Siena v Praze. Dějiny, umění, společnost, ed. Pazderová, Alena – Bonelli Conenna, Lucia. Praha 2000.

5 <https://www.icar-us.eu/>; <https://enarc.icar-us.eu/> [16. 5. 2023].

6 <https://www.portafontium.eu/searching/bavarica?language> [16.5. 2023].

7 Viz Benigni, Paola – Vivoli, Carlo: *Il Granduca, gli scritti e i giornali suoi e fogli tutti di sua proprietà*. in: *La Toscana dei Lorena nelle mappe dell' Archivio di Stato di Praga. Catalogo e mostra documentaria*. Firenze, 31 maggio – 31 luglio 1991. Roma 1991, s. 23–31. Podrobná rekonstrukce Rodinného archivu toskánských Habsburků a jeho osudů je popsána v italském inventáři Fra

bezesporu zprávy z inspekčních cest po Toskánsku z období vlády velkovévody Petra Leopolda, třetího syna Marie Terezie a Františka Štěpána Lotrinského.⁸ Toskánský rodinný archiv⁹ je v současné době rozdělen na 14 fondových částí zahrnující různorodé typologické a diplomatické kategorie archivní dokumentace z let (1574) 1765–1915 (1968). Jednotlivé soubory rodinného archivu jsou řazeny chronologicky podle osobních archivů jednotlivých panovníků toskánské sekundogenitury, tedy Petra Leopolda,¹⁰ Ferdinanda III.,¹¹ Leopolda II.¹² a Ferdinanda

---

Toscana e Boemia. Le carte di Ferdinando III e di Leopoldo nell'Archivio centrale di Stato di Praga, a cura di Vitali, Stefano – Vivoli, Carlo. Roma 1999, s. 3–98. Zpřístupněno elektronicky, viz <https://archiviodistatofirenze.cultura.gov.it/asfi/servizi-al-pubblico/biblioteca/publicazioni-on-line/fra-toscana-e-boemia-le-carte-di-ferdinando-iii-e-di-leopoldo-ii-nellarchivio-centrale-di-stato-di-praga> [16. 5. 2023].

- 8 K historii Toskánska výběr dle dostupnosti: Zobi, Antonio: Storia civile della Toscana dal MDCCXXX-CII al MDCCCXLVIII, I–V., Firenze 1850–1852; týž: Sommario di documenti ufficiali in corredo alle memorie economico-politiche sulla Toscana o sia de' anni arreati dall' Austria alla Toscana dal 1737 al 1859. Firenze 1860; Zedinger, Renate: Franz Stephan von Lothringen (1708–1765). Monarch, Manager, Mäzen. Wien – Köln – Weimar 2008; Diaz, Furio: I Lorena in Toscana. La reggenza. Torino 1988; Contini, Alessandra: La reggenza lorenese tra Firenze e Vienna. Logiche dinastiche, uomini e governo (1737–1766). Firenze 2002; Pesendorfer, Franz: La Toscana dei Lorena. Un secolo di governo granducale. Firenze 1987 (německý originál: týž: 122 Jahre Habsburg-Lothringen in der Toskana. Wien 1987); Wandruszka, Adam: Pietro Leopoldo. Un grande riformatore. Firenze 1968 (z německého originálu: týž: Erzherzog von Österreich, Grossherzog von Toskana, König von Ungarn und Böhmen, Römischer Kaiser. 1747–1792, 2 Bde., Wien 1963–1965). Franz Pesendorfer pro svoje práce podrobně studoval i toskánský rodinný archiv v Praze, kde nalezl rukopis paměti Leopolda II. Toskánského, které vydal jako edici *Il governo di famiglia in Toscana. Le memorie del granduca Leopoldo II di Lorena (1824–1859)*, ed. Pesendorfer, Franz. Firenze 1987. Srov. NA, RAT, Leopold II./2, inv. č. 9; Gregorovičová, Eva: Z historie toskánské habsbursko-lotrinské linie. In: Z historie habsburské linie v Toskánsku. Ludvík Salvátor Toskánský (1847–1915), vědec a cestovatel. Praha 2020, s. 13–100; Bellucci, Paolo: I Lorena in Toscana. Gli uomini e le opere. Firenze 2001.
- 9 Gregorovičová, Eva: Kapitoly z dějin Rodinného archivu toskánských Habsburků. Praha 2013, 432 s.
- 10 Gregorovičová, Eva: Rodinný archiv toskánských Habsburků. Petr Leopold (1574) 1766–1790. Katalog. Praha 2016; Fra Toscana e Boemia. L'archivio di Pietro Leopoldo d'Asburgo Lorena nell'Archivio Nazionale di Praga, a cura di Gori, Orsola – Toccafondi, Diana. Roma 2013. Zpřístupněno elektronicky, viz <https://archiviodistatofirenze.cultura.gov.it/asfi/istituto/progetti/le-carte-dei-granduchi-lorenesi-a-praga-iniziativa-di-ricerca-e-di-inventariazione/fra-toscana-e-boemia-larchivio-di-pietro-leopoldo-dasburgo-lorena-nellarchivio-nazionale-di-praga> [16. 5. 2023].
- 11 Špětová, Ludmila: Rodinný archiv toskánských Habsburků. Písemná pozůstalost Ferdinanda III. (1782) 1792–1824 (1825). Inventář. Praha 1965; Pesendorfer, Franz: Ferdinando III e la Toscana in età napoleonica. Firenze 1986. (italský překlad dle německého originálu: týž: Ein Kampf um die Toskana. Grossherzog Ferdinand III. 1790–1824. Wien 1984.); Schäfer, Dieter: Ferdinand von Österreich. Grossherzog zu Würzburg, Kurfürst von Salzburg, Grossherzog der Toskana. Köln – Graz – Wien 1988. Vitali, S. – Vivoli, C.: Fra Toscana e Boemia, s. 197–236.
- 12 Vitali, S. – Vivoli, C.: Fra Toscana e Boemia, s. 103–174, 237–326. Baldasseroni, Giovanni: Leopoldo II Granduca di Toscana e i suoi tempi. Firenze 1871; Pesendorfer, Franz: Leopoldo II di Lorena. La

IV.¹³ Na ně pak navazují pozůstalosti dalších členů rodu, a to Ludvíka Salvátora,¹⁴ Jana Nepomuka (Ortha)¹⁵ a Josefa Ferdinanda.¹⁶ Za osobními soubory následují fondové části sbírkového charakteru, a to nesourodá kolekce 40 listin a diplomů (1606–1900),¹⁷ cca 2 000 map a plánů (17.–19. století),¹⁸ 4 000 fotografií (19. století – začátek 20. století),¹⁹ menší kolekce grafiky, kreseb a tisků (1850–1915). Na konci fondu jsou zařazeny registratury čtyř toskánských úřadů, a to Toskánských legací v Paříži, Vídni, Římě a Neapoli (1814–1873),²⁰ Toskánské pensijní likvidatury

vita dell'ultimo Granduca di Toscana (1824–1859). Firenze 1989 (překlad německého originálu týž: Zwischen Trikolore und Doppeladler. Leopold II. Grossherzog von Toskana 1824–1859. Wien 1987.)

- 13 Gregorovičová, Eva: Rodinný archiv toskánských Habsburků. Ferdinand IV./1. Deníky a korespondence Ferdinanda IV. Toskánského 1839–1905. Inventář. Praha 2016. K osobnímu archivu Ferdinanda IV./2 existuje jen italský inventární soupis, který je určen pro úřední potřebu. Montazio, Enrico: L'ultimo Granduca di Toscana. Firenze 1870. Matteucci, Marco: Ferdinando IV. Ultimo Granduca di Toscana. Pontedera 2013; Cucentrentoli, Giorgio: Ferdinando IV in: Gli ultimi granduchi di Toscana. Bologna 1975, s. 463–510.
- 14 Gregorovičová, Eva: Rodinný archiv toskánských Habsburků. Ludvík Salvátor, 1859–1915 (1968). Inventář. Praha 2017; táž: Archiv Ludvíka Salvátora, Praha 2017; táž (ed.): Ludvík Salvátor Toskánský, vědec a cestovatel, v roce 170. výročí narození. Sborník z mezinárodní konference. Praha 2018; táž: Z historie habsburské linie v Toskánsku. Ludvík Salvátor Toskánský (1847–1915), vědec a cestovatel. Praha 2020.
- 15 Weissensteiner, Friedrich: Ein Aussteiger aus dem Kaiserhaus. Johann Orth, Wien 1985. Autor biografie využil archivní dokumentace k Janu Nepomukovi, viz NA, RAT, Ferdinand IV./2, sign. 19, inv. č. 345–346.
- 16 Koblasa, Pavel: Rodinný archiv toskánských Habsburků. Josef Ferdinand, 1891–191. Inventář. Praha 2019; Hamannová, Brigitte: Habsburkové. Životopisná encyklopedie. Praha 1996, s. 188–189. Podhorný, Radek: Další Toskánci okouzlení zemi Nilu. In: Gregorovičová, Eva – Podhorný, Radek: Toskáňští Habsburkové a egyptologické poklady pražského Národního archivu. In: Buď také písařem. PES, Supl. Praha 2022, s. 48–70.
- 17 Kahuda, Jan: Rodinný archiv toskánských Habsburků. Listiny, 1606–1900. Inventář. Praha 2019.
- 18 Velká část map a plánů týkajících se Toskánska je sepsána v italském inventáři Le mappe del fondo Asburgo di Toscana nell'Archivio Nazionale di Praga, ed. Pansini, Giuseppe – Benigni, Paola, který je zveřejněn jen v digitální podobě na webu Státního archivu ve Florencii, <https://archiviodistatofirenze.cultura.gov.it/asfi/istituto/progetti/le-carte-dei-granduchi-lorenesi-a-praga-iniziativa-di-ricerca-e-di-inventariazione>. [16. 5. 2023]. Většina toskánských map a plánů byla zdigitalizována v rámci projektu Imago Tusciae, viz <http://www.imagotusciae.it/> [3. 3. 2023]. Celkově o stavu RAT a digitalizaci jeho významných dokumentů viz Gregorovičová, Eva: L'Archivio familiare degli Asburgo Lorena a Praga. Struttura, valore documentario, progetti di digitalizzazione. Quaderni Stefaniani XXXIII, 2014, s. 145–178. Táž: L'Archivio familiare, <https://archiviodistatofirenze.cultura.gov.it/asfi/servizi-al-pubblico/biblioteca/publicazioni-on-line> [16. 5. 2023].
- 19 Gregorovičová, Eva: Le fotografie dell'archivio familiare degli Asburgo di Toscana. Archivio fotografico toscano, 41 (XXI), 2005, s. 18–25; táž: Sbirka fotografií v Rodinném archivu toskánských Habsburků. Historická fotografie 2006, s. 5–28.
- 20 Mrázková-Špětová, Ludmila: Rodinný archiv toskánských Habsburků. Písemnosti toskánských

v Paříži (1812–1835)²¹ a Administrace toskánských statků, Brandýs nad Labem a Ostrov (1852–1872).²²

Vzhledem k zaměření článku je nutno se nejprve soustředit na osudy souboru relací a rukopisů toskánského velkovévody Petra Leopolda,²³ po spisové rozluce převezených z kanceláří úřadů paláců Pitti a Vecchio²⁴ do vily Montughi,²⁵ sledovat okolnosti jejich transferu a rekonstruovat jednotlivé etapy jejich přepravy z Itálie do Salcburku v Rakousku a odtud až do Čech. Kromě toho je dalším úkolem zjistit, zda původní kolekce Leopoldových inspekčních zpráv zůstala beze ztrát. K tomu lze využít nejen historických pramenů uložených ve florentském archivu, ale i písemností z archivního souboru Ferdinanda IV. v pražském toskánském rodinném archivu.²⁶ Rodinný archiv následoval své majitele během dvaceti let, než nakonec skončil na toskánských panstvích v Ostrově a Brandýse nad Labem.²⁷ Stopy ke zkoumanému archivnímu materiálu

---

zastupitelských úřadů, 1814–1872. Inventář. Praha 1964.

21 Vitali, S. – Vivoli, C.: *Fra Toscana e Boemia*, s. 200–236.

22 Koblasa, Pavel: *Rodinný archiv toskánských Habsburků. Administrace toskánských statků Brandýs a Ostrov, (1666) 1852–1872 (1905)*. Inventář. Praha 2017.

23 Gori, Orsola: *Progettualità politica e apparati amministrativi nelle relazioni di Pietro Leopoldo. Le relazioni di Pietro Leopoldo*. In: Pietro Leopoldo d'Asburgo Lorena. *Relazioni dei dipartimenti e degli impiegati (1773)*, ed. Orsola Gori. Firenze 2011, s. 3–28.

24 Vitali, S. – Vivoli, C.: *Fra Toscana e Boemia*. s. 70–71. Tamtéž v kapitole *Gli archivi granducali alla caduta dei Lorena*, s. 107–175. Dekretem z 5. června 1859 byla ustavena druhá komise se stejnými pravomocemi a úkoly, která dokončila rozdělení státního a soukromého majetku a klasifikaci písemné dokumentace na státní a soukromou viz *Atti del Real Governo della Toscana dall'11 maggio al 31 dicembre 1859*. Firenze 1860, n° 50.

25 Spisovou rozlukou byly vyčleněny písemné doklady soukromého rázu i ostatní předměty převezeny do vily Montughi patřící do vlastnictví toskánských Habsburků i po ukončení jejich vlády v Toskánském velkovévodství, k němuž došlo pod silným politickým tlakem dne 27. dubna 1859. Z různorodé písemné dokumentace byl vytvořen základ toskánského rodinného archivu. Ten zahrnuje listiny, deníky, rukopisy, spisovou dokumentaci, korespondenci, kartografický materiál, fotografie i kresby a různé tisky. Viz inventář majetku a písemností umístěných ve vile Montughi: *Inventario e stima del mobiliare tutto della R. Villa di Montughi, Archivio di Stato di Firenze (ASF), fond Asburgo-Lorena, F. 98 I/3, Firenze – Deposito di oggetti a Montughi provenienti da Palazzo Pitti*. Po klasifikaci písemné dokumentace byla zvláštní komisí spisovou rozlukou předána část majetku a písemností osobního charakteru Leopoldovu sekretáři Matteu Bittheuserovi notářským aktem, podepsaným, dne 12. června 1859, viz ASF, *Notarile moderno, Notai post 1861, Atti originali*, 2158, 2588, 74. Dokumenty k vile Montughi viz NA, RAT, Leopold II./2, inv. č. 226 *Relazioni della fabbrica di Montughi*. Plán vily viz NA, RAT, *Mapy a plány*, 645, 1852. „*Pianta della Real Villetta Montughi dopo la riduzione nel settembre 1852*“, rukopisný plán na papíru, čb/barevný, měřítko 20 florentských lochtů = 11,8, rozměry: 40,5 x 57 cm. Jedná se o plán přízemí a prvního patra.

26 NA, RAT, Ferdinand IV./2, sign 15.

27 Gregorovičová, Eva: *Z Florencie do Brandýsa. Příchod toskánských Habsburků na brandýské*

nás vedou k nahlédnutí do „Inventáře a odhadu celého mobiliáře královské vily Montughi.“²⁸ Tento podrobný soupis byl pořízen v roce 1872 pro ocenění majetku uloženého ve vile a jeho rozdělení po smrti Leopolda II. (†1870).²⁹ V jedné z kapitol zámeckého inventáře je pod názvem „*Manoscritti dell' Archivio domestico*“³⁰ stručně zaregistrován celý archivní soubor Petra Leopolda rozdělený do tří částí.³¹ První obsahuje devět rukopisů přímo nadiktovaných toskánským velkovévodou, v druhé je pak záznam o 39 svazcích Leopoldových inspekčních cest po Toskánsku, a nakonec je zde zapsáno pět vázaných fasciкул nazvaných „*Staré a nové studie týkající se kriminálních záležitostí státu a jejich reorganizace a přípravy nového trestního zákoníku*“, kam patří záznam výnosu o zrušení trestu smrti (30. listopadu 1786),³² návrh ústavy³³ pro Toskánské velkovévodství (1787) a osm svazků kopií různých zpráv místních orgánů, nařízení, dopisů a suplik, které ne všechny ovšem patří Petru Leopoldovi. Vedle toho jsou zde v současné době uloženy rukopisy a tisky, které v Domácím archivu nejsou v jeho sumárním heslovém záznamu uvedeny.

Popis dokumentů týkajících se odhadu pozůstalosti je velmi zjednodušený a v mnoha ohledech nedostačující k identifikaci všech svazků Petra Leopolda. Pro přesné určení každého rukopisu je nutné využít písemnosti v osobním archivu Fer-

---

panství. Studie a zprávy. Historický sborník pražského okolí 1, 2011, s. 9–29; táž: Životní kruh. Rodinné události toskánské linie habsbursko-lotrinského rodu na panství Brandýs nad Labem v letech 1861–1866. Studie a zprávy. Historický sborník pražského okolí 3, 2013, s. 87–103; táž: Toskáňští Habsburkové v Ostrově. In: Toskáňští Habsburkové a ostrovské panství 1808–1918. Ostrov 2016, s. 6–11; táž: Znovuobjevený archiv toskánských Habsburků. In: Toskáňští Habsburkové a ostrovské panství 1808–1918. Ostrov 2016, s. 18–20.

- 28 ASF, Asburgo-Lorena, F. 98 I/3, Firenze – Deposito di oggetti a Montughi provenienti da Palazzo Pitti.
- 29 Dokumentace k prodeji vily a rozdělení majetku kromě ASF, Asburgo-Lorena, Filza 98 I/3, viz též NA, RAT, Ferdinand IV./2, sign.38, inv. 462, NA, RAT, Ludvík Salvátor, inv. č. 18 a v pozůstalosti Ludvíka Salvátora uložené v Rakouském státním archivu ve Vídni, HHStA, Nachlass Ludwig Salvator, K. 1, Konv. 2.
- 30 ASF, Asburgo-Lorena, F. 98/3, Inventario e stima, s. 258–299, Rukopisy domácího archivu.
- 31 ASF, Asburgo-Lorena, F. 98 I/3: popsány jako Filze e volumi 9 dettati dal Granduca Pietro Leopoldo, e volumi trentanove dei suoi viaggi per la Toscana di corredo al detto lavoro in tutto filze, o volumi 48. Potom následují: „Lavori di studi antichi, e recenti in materia criminale filze 5.“ Jako poslední: „Copie di lavori, e lettere (alcune anche originali di Perelli, Gualtieri e Monsignore Ricci ed altri) filze 8“.
- 32 Beccaria, Cesare: *Dei delitti e delle pene*, ed. Burgio. Milano 2014; Ricuperati, Giuseppe: *La Riforma criminale di Pietro*. Roma 2013.
- 33 NA, RAT, Petr Leopold, inv. č. 55. Manetti, M. Giulio: *La costituzione inattuata Pietro Leopoldo di Toscana: dalla riforma al progetto di costituzione*. Politica e storia, Saggi e testi, 33. Firenze 1991.

dinanda IV.³⁴ Jedná se především o seznamy rukopisů a další písemnou dokumentaci o převozu majetku z vily Montughi do Salcburku.³⁵ Je nutno uvést, že všechny písemnosti nebyly poslány najednou, ale postupně spolu s ostatními hmotnými i uměleckými předměty z vily. Proto jsou tak důležité seznamy zásilek přiložené k průvodním dopisům, které velmi přesně udávají nejen čísla převozních kontejnerů, ale především čísla jednotlivých převážených položek. První velký transfer části písemné dokumentace a různých uměleckých i osobních předmětů se podle korespondence v archivu Ferdinanda IV. uskutečnil 11. září 1874.³⁶ V příloze k dopisu Mattea Bittheusera je připojen analytický rozpis obsahu jednotlivých zasilaných beden.³⁷ Bedna č. 5 uvádí mimo jiné i některé rukopisy, které patřily Petru Leopoldovi. Pod číslem 95 páté bedny jsou rozvedeny uložené jednotlivosti, a to „*Notizie sul Governo dei Principi della Casa Medici, compilate dal Granduca Pietro Leopoldo*“,³⁸ které sestavil sám Petr Leopold. Číslo 96 téže přílohy obsahuje popis dalších svazků z Leopoldovy kolekce, a to „*Ricordi sulla Toscana del Gran Duca Pietro Leopoldo per propria soddisfazione nell'atto di allontanarsene, lasciati perché potessero servire di notizia e di regola a chi gli succederebbe* [sic] *alla testa del governo – Parti VIII in 9 volumi, compreso quello degli allegati*.“³⁹ Již během prvních pořádacích

---

34 NA, RAT, Ferdinand IV./2, sign. 15, inv. č. 334; sign. 18, inv. č. 343; sign. 20, inv. č. 347; sign. 38A, inv. č. 437.

35 Po roce 1859 vznikl úřad Ústřední správy habsbursko-lotrinských statků (Asburgo-Lorena, Amministrazione centrale), jenž spravoval nejen hmotné statky, ale i písemnou dokumentaci získanou spisovou rozlukou i další předměty uložené ve vile Montughi. Správu řídil ze Salcburku Ferdinand IV. a později jeho nástupce Josef Ferdinand. Administrace byla v podstatě v letech 1902–1903 rozpuštěna a její registratura byla převezena do Salcburku a pro řízení zbývajících habsburských toskánských statků zůstala ve Florencii jen kancelář. Fond ústřední správy viz ASFi, Asburgo-Lorena.

36 NA, RAT, Ferdinand IV./2, sign. 15, inv. č. 334, s. 365–366, datace se týká dopisu Mattea Bittheusera, v níž zvláštní pověřenec Bittheuser píše o převozu písemné dokumentace, knih a uměleckých předmětů, k němuž jsou připojeny seznamy obsahu jednotlivých beden a desek, do nichž byly materiály zabaleny, označeny a převezeny do Salcburku.

37 Tamtéž, inv. č. 378, jsou rozepsána čísla rukopisů: 95–98, 101.

38 Seznam uvádí pod č. 95 originální název rukopisu „Zprávy o vládě knížat z rodu Medicejských“. Pro správnou identifikaci v nejnovějších pomůckách je nutno zrekapitulovat průběžné změny v číslování Leopoldových rukopisů v pomůckách, kde byly svazky zaznamenány. V katalogu RAT, Petr Leopold, (1574) 1766–1790, z roku 2016 je rukopis „Notizie“ katalogizován pod č. kat. 57, stejně jako v italském inventáři Orsoly Gori a Diany Toccafondi L *archivio di Pietro Leopoldo* z roku 2013, ms. n° (ms = manoscritto = rukopis). 57; ve zrušeném strojopisném inventáři Písemnosti z období vlády Petra Leopolda (1740) 1765–1790 z roku 1965, jsou „Notizie“ inventarizovány pod inv. č. 55 a v původním inventáři celého rodinného archivu „Toskánský archiv“, I. Archiv Leopolda I., pořízeném v roce 1933 Václavem Černým, je rukopis uveden dokonce pod inv. č. 54.

39 NA, RAT, Petr Leopold, č. kat. 40–48. Jedná se o sérii rukopisů týkajících se různých adminis-

prací spojených s inventarizací toskánského rodinného archivu Václavem Černým v Československém státním archivu zemědělském byly jednotlivé svazky této kolekce uspořádány samostatně a očíslovány vlastními čísly. Relace⁴⁰ jsou důležitým, základním a nepominutelným zdrojem informací o stavu toskánského státu, jeho řízení a vládě panovníka. I. díl série (č. kat. 40)⁴¹ se zabývá obecnými zásadami správy velkovévodství, stavem obyvatelstva, zahraničními záležitostmi a činností státní rady, sekretariátu a úředníky a státními zaměstnanci. Fascikl II. (č. kat. 41)⁴² je věnován civilnímu zákonodárství, trestní legislativě, policii a soudnictví. Svazek III. (č. kat. 42)⁴³ se zabývá církevními záležitostmi, náboženským vyznáním, církevními organizacemi a úřady, vzděláváním, Řádem sv. Štěpána, svatými místy a sakrálními stavbami. Konvolut IV. (č. kat. 43)⁴⁴ zahrnuje informace o státních financích, rozpočtu, finančním hospodaření jednotlivých měst a obcí, státním dluhu, finančních komorách, bilancích, revizi účetnictví, charitativních institucích, zrušení části soudních magistrátů. Pátý svazek (č. kat. 44) série⁴⁵ rozebírá postavení a úlohu státní banky, úkoly státní mincovny, celní záležitosti, daňovou politiku, daně ze soli, tabáku, poplatky z uzavírání smluv, daně z hazardních her, mlýnů, movitého majetku a kolkovného. V pořadí šestý svazek kolekce (č. kat. 45)⁴⁶ analyzuje kompetence a organizaci armády a námořnictva. Sedmý konvolut (č. kat. 46)⁴⁷ se zabývá provinciální správou celého Toskánska, správním rozdělením velkovévodství, organizacemi a úřady florentského a pisánského kraje. Na tento svazek

trativních odvětvích úřadů Toskánského velkovévodství a stavu organizace státní správy. Pod stejnými čísly jsou inventarizovány již v Černého inventáři. Proto se číslování v italském inventáři Gori, O. – Toccafondi, D., na rozdíl od starého inventáře L. Špětové-Mrázkové, kde jsou zapsány pod inv. č. 41–49, vrátilo k původní inventarizaci V. Černého, protože tak byly rukopisy řazeny v době uložení v domácím archivu ve vile Montughi, a to mss. n° 40–48. Pietro Leopoldo d'Asburgo Lorena. *Relazioni dei dipartimenti e degli impiegati* (1773).

- 40 Citace čísel jednotlivých relací, zapsaných v textu v závorkách, je uvedena podle posledního řazení v katalogu, Gregorovičová, E.: RAT, Petr Leopold.
- 41 Parte I. Idee generali e massime, carattere dei popoli, relazioni estere. Consiglio segreteria. Impiegati, 40. Pietro Leopoldo d'Asburgo Lorena. *Relazioni dei dipartimenti e degli impiegati* (1773) ed. Gori, Orsola. Firenze 2011.
- 42 Parte II. Legazioni civili. Legislazione criminale. Polizia. Magistrati e tribunali di Firenze. 41.
- 43 Parte III. Affari ecclesiastici. Conservatori. Spedali a luoghi pii. Studi. Ordine di Santo Stefano. 42
- 44 Parte IV. Finanze. Camera delle comunità. Monte di Pietà. Revisioni. Magistrati sopresi. Monte comune. 43
- 45 Parte V. Depositeria. Zecca. Dogana, sale tabacco. Gabella dei Contratti. Carte da giuoco. Carta bollata. Tassa di macine, del sigillo delle carni. Beni civili. 44.
- 46 Parte VI. Militare e marina. 45.
- 47 Parte VII. Governo provinciale. Stato fiorentino. Stato pisano. 46.

obsahem navazuje VIII. vázaný soubor spisů (č. kat. 47),⁴⁸ který pokračuje v popisu provinciální administrace Sienska, její Horní i Dolní provincie, Volterra, oblasti Maremm a Livorna. A jako poslední jsou samostatné přílohy (č. kat. 48)⁴⁹ k jednotlivým svazkům série zpráv o organizaci a administrativě Toskánského velkovévodství a jeho jednotlivých úřadů a státních institucí.

Pod číslem 97 seznamu přílohy k výše uvedenému dopisu je registrována významná zpráva o historických, geografických, ekonomických a politických poměrech Toskánského velkovévodství, vytvořená Raimondem Cocchim u příležitosti nástupu Petra Leopolda na toskánský trůn.⁵⁰ Jako následující č. 98 soupisu je uvedena relace Pompea Neriho z 1740 o činnosti toskánského úřadu pro budování odvodňovacích kanálů se sídlem v Pise.⁵¹

Pod další položkou č. 101 jsou zapsány relace z inspekčních cest Petra Leopolda po Toskánsku realizované v letech 1767–1787, které jsou očíslovány od 1 do 39.⁵² Dokumenty, zprávy, korespondence, suppliky obyvatel a jiné písemnosti svázané do jednoho svazku dokumentovaly vždy jednu panovníkovu cestu, pomáhaly mu poznat stav Toskánska v daném regionu a využít získaných informací ke kontrole plnění svých nařízení i jako podklad pro řadu moderních reforem.⁵³ Tyto

---

48 Parte VIII. Governo provinciale. Stato Senese. Provincia Superiore, Inferiore, Volterra e Maremma. Livorno. 47.

49 Allegati alla relazione di S.A.R. sopra la Toscana. 48.

50 Pregevolissima Relazione istorica, fisica e politica della Toscana, fatta da Raimondo Cocchi alla venuta del Granduca Pietro Leopoldo. Srov. RAT, Petr Leopold, č. kat. 56; Gori, O. – Toccafondi, D., ms. n° 56; Špětová-Mrázková, L.: Písemnosti, inv. č. 54; Černý, V.: Toskánský archiv, I. Leopold I., inv. č. 53. K této zprávě jako jistý pendant lze citovat podrobnou relaci anglického královského vyslance ve Florencii Horace Manna: A description of Tuscany with an account of the revenue of the Greatdutchy made by the Kings command by Sir Horatio Mann, His Majesty's envoi extraordinary at the court of Florance MDCCLXVIII, nacházející se v Royal Library of Windsor, sign. IB-6a. Edice zprávy in: L'Italia del secondo Settecento nelle relazioni segrete di William Hamilton, Horace Mann e John Murray, eds. Pagano de Divitis, Gigliola – Giura, Vincenzo. Napoli 1997, s. 238–375.

51 Pompeo Neri-Perelli. Relazione della visita fatta all'Uffizio de'Fossi di Pisa l'anno 1740. Srov. sled číslování v pomůckách: RAT, Petr Leopold, č. kat. 60; Gori, O. – Toccafondi, D.: ms. n° 60; Špětová-Mrázková, L.: Písemnosti, inv. č. 1; Černý, V.: Toskánský archiv, I. Leopold I., č. 58.

52 Změny v číslování viz NA, RAT, Petr Leopold, č. kat. 1–39; Gori, O. – Toccafondi, D.: mss. n. 1–39; Černý, V.: I. Leopold, č. 1–39; na rozdíl od L. Špětové-Mrázkové: Písemnosti, kde jsou relace inventarizovány pod č. 2–40. Pistoia e il suo territorio nelle carte del Granduca Pietro Leopoldo, eds. Gori, Orsola – Vivoli, Carlo. Pistoia 2017. Soupis titulů, registů o obsahu relací z inspekčních cest č. 1–39, 1767–1787, viz příloha Relace Petra Leopolda vydal neúplně jako rozsáhlou edici: Pietro Leopoldo d'Asburgo Lorena. Relazioni sul governo della Toscana, eds. Salvestrini, Arnaldo, I–III. Firenze 1969, 1970, 1974.

53 Le riforme di Pietro Leopoldo e la nascita della Toscana moderna, eds. Baldacci, Valentino. Firenze 2000.

relace využíval Petr Leopold jako podklad pro projednávání ve svém soukromém kabinetu a pak podle kompetence zadával řešení jednotlivých zjištěných problémů příslušným toskánským úřadům. Tyto inspekční zprávy tvoří jádro osobního archivu toskánského velkovévody. Velkovévodovi osobní sekretáři,⁵⁴ kteří ho kromě jiných úředníků a místních funkcionářů doprovázeli, i on sám, zaznamenávali své poznatky z kontrolních cest. Sám zjišťoval i zaznamenával nedostatky a zapisoval nutnost modernizace toskánského státu, jak po stránce ekonomické, tak správní, soudní, zahraničních vztahů i náboženských otázek, budování komunikací, rekultivace přímořských Maremm i řešení problémů obyvatelstva. Vázané relace byly uloženy v osobní pracovně Petra Leopolda, aby je tak měl panovník kdykoliv k dispozici pro výkon své vlády. Proto, byť obsahovaly záležitosti státu, byly komisí určeny jako soukromé písemnosti a vydány po roce 1859 Leopoldovi II.

Jak je zřejmé, tak písemnosti, dokumenty, fotografie, knihy a předměty osobní povahy nebyly převáženy společně podle jejich typů. První etapy přesunu z vily Montughi byly prováděny postupně v letech 1874–1876. Další část dokumentace, která kdysi patřila Petru Leopoldovi, zaslal M. Bittheuser Ferdinandovi IV., jak se dozvídáme z dopisu datovaného ve Florencii dne 18. června 1875, kde v příloze „D“, položka č. 4 byly odeslány čtyři kopie tisku o toskánské vládě vydané ve Florencii pod názvem „*Governo della Toscana*“ nakladatelem Gaetanem Gambiagim v roce 1790. Jedná se o tisky díla „*Vláda Toskánska za panování Jeho Veličenstva krále Leopolda II.*“⁵⁵ Tyto tištěné zprávy jsou vlastně souhrnem poznatků z osmi předcházejících rukopisů všeobecného popisu Toskánska, jeho administrace, státních úřadů a institucí. Některé tištěné zprávy byly často využívány, o čemž svědčí marginálie, psané Leopoldovou rukou, či podtrhané věty.⁵⁶

Ovšem ne u všech rukopisů fondové části Petra Leopolda lze vystopovat, jakou cestou se dostaly z Florencie do Čech, protože o nich nebyly nikde nalezeny žádné záznamy. A přesto pět takových svazků nalezneme již zinventarizovaných v inventáři V. Černého.⁵⁷ Jedním z nich jsou svázané dopisy z let 1787–1790 manželky Petra Leopolda Marie Ludoviky,⁵⁸ adresované abatyši Cammile Zucchetti,

54 Většinu záznamů zpracovával Jean Évangliste Humberg a později Alessandro Ponteani.

55 NA, RAT, Petr Leopold, č. kat. 49–52. Originální číslování na obalu tisků je v rozsahu 49A, 49B, 49C a 49C. Číslo katalogu 49–52 jsou kopie téže zprávy, jen mají jinou tiskovou úpravu.

56 NA, RAT, Petr Leopold, č. kat. 49 a 50, 51 a 52, původně na obalu označené 49 C jsou vlastně přílohy k tištěným zprávám.

57 Černý, V.: Toskánský archiv, I. Archiv Leopolda I., č. 50. Dnes RAT, Petr Leopold, č. kat. 53, Gori, O. – Toccafondi, D.: Inventario, ms. n° 53. Naopak ve zrušeném inventáři Špětové-Mrázkové, L.: Písemnosti, inv. č. 51.

58 Nejnovější životopis Marie Ludoviky vyšel na jaře roku 2022 a je z pera rakouské badatelky Renaty Zedingerové, která měla k dispozici i výše zmíněné dopisy. Zedinger, Renate: Maria Luisa de Borbón (1754–1792). Grossherzogin der Toskana und Kaiserin in ihren Zeit. Wien – Köln 2022.

představené Ústavu šlechticů San Silvestro v Pise.⁵⁹ Dopisy jsou velmi zajímavé, protože uvádějí řadu podrobností ze života panovnického páru v posledních letech v Toskánsku před odjezdem toskánského velkovévody jako nástupce císaře Josefa II. na vídeňský dvůr. Stejně tak chybí informace o převozu rukopisů Petra Leopolda „*Elogio di Pietro Leopoldo*“⁶⁰ a „*Origine e discendenza della reale famiglia dei Medici*.“⁶¹ Tento rukopis je z historického hlediska nesmírně zajímavý, protože popisuje životní osudy jednotlivých členů medicejského rodu od jeho zakladatele až po posledního panovníka Jana Gastona,⁶² a to nejen mužských, ale i ženských potomků přímé medicejské linie. Kromě toho jsou zde zachyceny stručné biografie i dalších významných Medicejů, pobočných větví tohoto slavného florentského rodu, jakož i princezen, které se přivdaly do medicejské rodiny, s připojenými opisy dobových dokumentů. Ke kompletu svazků vztahujících se k medicejskému rodu patří ještě dva rukopisy. Jeden je podchycen v seznamu k dopisu z 11. září 1874 pod číslem 95 páté bedny pod názvem „*Notizie sul governo de' Principi della Casa Medici compilate da S. A. R. Pietro Leopoldo*“, tzv. Zprávy o medicejském rodu,⁶³ jehož autorem podle záznamu v rukopise měl být sám Petr Leopold, jenž svou politikou, ekonomickými a soudními reformami, kulturními a stavebními počiny navazoval na Mediceje, které velmi obdivoval, a chtěl, aby toskánská habsbursko-lotrinská sekundogenitura byla důstojným nástupcem slavného medicejského rodu. Proto se v tomto konvolutu toskánský panovník nevěnuje životopisům příslušníků rodu Medici, ale spíše zaznamenává různá medicejská nařízení, edikty, zákonné předpisy, vydávané Mediceji, počínaje Alexandrem de' Medici a konče Janem Gastonem. Soustředění těchto právních norem do jednoho svazku sloužilo Petru Leopoldovi ke snadné orientaci po medicejských výnosech, aby tak mohl navázat svou politikou a reforma-

---

59 Capitoli e costituzioni per le Dame del nobile Ritiro di S. Silvestro della città di Pisa. Pisa 1789. Původní klášter byl v roce 1786 díky Marii Ludovice přeměněn na ústav pro výchovu šlechticů.

60 NA, RAT, Petr Leopold, č. kat., 54. Rukopis byl původně označen č. 51, který Černý, V.: Toskánský archiv, I. Archiv Leopolda I., č. 51, ponechal číslo podle originálu. Špětová-Mrázková, L.: Písemnosti, pod číslem 52. Gori, O. – Toccafondi, D.: Inventario, ms. n° 54. Jedná se o oslavný spis věnovaný zásahům, reformám a činnosti toskánského velkovévody Petra Leopolda v oblasti církevních záležitostí, náboženského vyznání, církevní hierarchie a správy, mnišských řádů a církevních hodnostářů v Toskánsku.

61 NA, RAT, Petr Leopold, č. kat. 58; Gori, O. – Toccafondi, D.: Inventario, ms. n. 58; Černý, V.: Toskánský archiv, I. Archiv Leopolda I., č. 55 a Špětová-Mrázková, L.: Písemnosti, inv. č. 56.

62 Gian Gastone (1671–1737). Testimonianze e scoperte sull'ultimo Granduca de' Medici, ed. Bietti, Monica. Milano 2008.

63 Viz též pozn. 41. *Notizie sul governo de' Principi della Casa Medici compilate da S. A. R. Pietro Leopoldo Arciduca d'Austria, Granduca di Toscana*. NA, RAT, Petr Leopold, č. kat., 57; Gori, O. – Toccafondi, D.: Inventario, ms. n. 57; Černý, V.: Toskánský archiv, I. Archiv Leopolda I., č. 52 a Špětová-Mrázková, L.: Písemnosti, inv. č. 53.

mi na tento slavný rod.⁶⁴ Posledním fasciklem vážícím se k Medicejům jsou rozsáhlé *Komentáře o civilních záležitostech a událostech*, k nimž došlo ve Florencii v letech 1215–1537, které sepsal toskánský senátor Filippo Nerli (1485–1856), jež však nejsou podchyceny v žádném ze seznamů zasílaných Bittheuserem z Florencie do Salcburku.⁶⁵

K bezesporu nejvýznamnějším svazkům, ovšem opět bez záznamu o převozu, patří koncept toskánské ústavy „*Progetto di Costituzione per la Toscana*“ z roku 1787.⁶⁶ Tento unikátní právní dokument patřil mezi první ústavy na evropském kontinentu, byť tato ústava nikdy nevstoupila v platnost, neboť starší bratr toskánskému panovníku císař Josef II. její vyhlášení zakázal.⁶⁷ Projekt konstituce byl vypracován do nejmenších podrobností a představoval jako základní zákon státu nejvyšší právní normu jeho právního řádu. Upravoval tak veškeré právní normy platné v Toskánském velkovévodství.

Posledním z rukopisů, které nejsou popsány v seznamech připojených k průvodním dopisům určeným k převozu písemností a předmětů z vily Montughi patří i rukopis pod titulem „*Pianta de' condotti*“.⁶⁸ Svazek, v němž jsou propojeny text a plány, obsahuje popisy a nákresy vodovodů paláce Pitti a zahrady Boboli. Chybí v něm však avizovaný celkový rukopisný plán vodovodního potrubí paláce Pitti a zahrady Boboli. Ten byl vyňat, neznámo kdy, ale lze ho ztotožnit s kartografickým zakreslením soustavy vodovodů, které přivádějí a rozvádějí vodu do paláce Pitti, zahrady Boboli a na další místa v celé zahradě, uloženým v kolekci map a plánů toskánské rodinné archivu,⁶⁹ jehož autorem je kartograf Giuseppe Ruggeri, který ho vytvořil v roce 1757. Podle různých indicií lze i autorství ruko-

64 K dokumentaci Medicejů původně patřila i závěť Ferdinanda I. Medicejského, datovaná v Caffaggioli dne 10. října 1606. V inventáři V. Černého byla zaznamenána pod č. 56. Při pořádání osobního archivu Petra Leopolda byla listina vyňata a přefazena podle typologie do sbírky RAT, Listiny, inv. č. 1.

65 *Commentari de' civili occorsi dentro nella Città di Firenze del Senator Filippo di Benedetto di Tanai de Nerli al serenissimo Don Francesco de Medici, Granduca di Toscana*. Viz NA, RAT, Petr Leopold, č. kat., 59; Gori, O. – Toccafondi, D.: *Inventario*, ms. n. 59; Černý, V.: *Toskánský archiv, I. Archiv Leopolda I.*, č. 57 a v inventáři Špětová-Mrázková, L.: *Písemnosti, záznam o „Commentari“* není.

66 NA, RAT, Petr Leopold, č. kat., 55; Gori, O. – Toccafondi, D.: *Inventario*, ms. n. 55; Černý, V.: *Toskánský archiv, I. Archiv Leopolda I.*, č. 52 a Špětová-Mrázková, L.: *Písemnosti, inv.* č. 53.

67 *Edice tohoto návrhu ústavy, uloženého v RAT, vyšla pod názvem Graf, Gerda: Der Verfassungsentwurf aus dem Jahr 1787 des Granduca Pietro Leopoldo di Toscana. Edition und Übersetzung. Das Verfassungsprojekt*. Berlin 1998.

68 NA, RAT, Petr Leopold, č. kat. 61; Gori, O. – Toccafondi, D.: *Inventario*, ms. n. 61; Černý, V.: *Toskánský archiv, I. Archiv Leopolda I.*, č. 59; Špětová-Mrázková, L.: *Písemnosti, inv.* č. 57.

69 NA, RAT, *Mapy a plány, inv.* č. 307, *Pianta de' condotti che portan l'acqua all'imperiale palazzo Pitti e giardino Boboli e in altri vari luoghi in detto Giardino, 1757*.

pisu připsat Ruggerimu, který byl pověřen vytvářením map a plánů královských paláců, vil a parků v Úřadu královských budov a zahrad.⁷⁰

Jak vyplývá z popisovaného systému zasilání soukromých cenností, oblečení, ložního prádla nebo osobních věcí, obrazů, soch, uměleckých děl, fotografií, map a plánů, kreseb, či písemností toskánských Habsburků, nebylo prováděno ani podle druhů předmětů, ani podle čísel v inventáři mobiliáře, možná podle vyklízených místností vily Montughi, což se však nepodařilo dokázat. Je zřejmé, že písemná dokumentace tvořící toskánský rodinný archiv nebyla zasilána společně, jak by se dalo předpokládat podle typologie materiálu. Ale určit, zda byly převezeny do Čech všechny relace a rukopisy i tisky patřící Petru Leopoldovi, lze právě pomocí různých seznamů a příloh k průvodním dopisům, které doprovázely převozní kontejnery z Florencie do Salcburku, rekonstruovat převezené dokumenty v konfrontaci se záznamy v tzv. Archivio domestico⁷¹ v inventáři vily Montughi. Záznam v něm na stranách 258–259 uvádí souhrnná čísla spisů obsažených v celém převzatém soukromém archivu. Na straně 258 inventáře vily jsou nejprve uvedeny počty konvolutů Petra Leopolda s jejich stručnou charakteristikou: „*Filze o volumi 9 dettati dal Granduca Pietro Leopoldo, volumi trentanove dei suoi viaggi per la Toscana corredo il detto lavoro in tutto Filze, o Volumi 48. Lavori di studi antichi, e recenti in materia criminale Filze 5. Copie di lavori, e Lettere (alcune, anche originali di Perelli, Quattieri, e Monsignore Ricci, ed altri) Filze 8.*“ Tedy celkem je zde sepsáno 57 svazků, které lze identifikovat a patří Petru Leopoldovi a čtyři konvoluty bez záznamu dávají současných 61 kusů Petrovy dokumentace. Při pořádání toskánského rodinného archivu se ovšem ukázalo, že část korespondence či některé části „*studi recenti in materia criminale*“⁷² jsou uloženy ve fondové části Leopold II., tedy pět uvedených svazků „*Materia criminale*“ nemusí nutně znamenat, že patří mezi rukopisy Petra Leopolda, protože soupis písemností byl vyhotoven až po roce 1859 a v roce 1872. Ostatní písemnosti různého charakteru uvedené v zápisu bez určení majitele patří ostatním členům rodu: „*Carte e Do-*

---

70 Popis plánu Pianta de' condotti... a jeho vyobrazení in: La Toscana dei Lorena, katalog výstavy, č. kat. 15, s. 138–139. Plán zachycuje nejen rozvody vody, ale i celkový plán paláce Pitti a zahrady Boboli.

71 ASF, Asburgo-Lorena, F. 98 I/3, Inventario e stima del mobiliare tutto della Villa di Montughi, obsáhlý soupis všech převzatých předmětů, uměleckých děl, mobiliáře, ložního prádla, oblečení, knih, kartografického materiálu, obrazů, miniatur, klenotů, fotografií a rukopisů a osobních předmětů jednotlivých příslušníků rodu. Celkem je sepsáno 2577 položek, a to podle druhu a podle uložení v jednotlivých místnostech. Na konci rukopisu jsou uvedeny celkové sumy oceněných předmětů. NA s. 258–259 „*Manoscritti del Archivio domestico*“ jsou sepsány rukopisné svazky patřící Petru Leopoldovi a další počty převzaté dokumentace, které dnes tvoří toskánský rodinný archiv.

72 Jedná se o nejnovější studia v kriminálních záležitostech“ např. viz NA, RAT, Leopold II./2, inv. č. 15, 43, 60.

cumenti relativi ad interessi totalmente privati, e famiglia, moltissimi concernenti l'Amministrazione dei Beni di Germania, ed altri relativi ad affari del Governo Granducale Filze 340. Fasci di carte consimili, corrispondenze, Libri e Registri di Amministrazioni-cartelle e pacchi n° 211. Ricordi do S. A. il Granduca, Libretti 43. Viaggi suoi, Libretti 50.“

Pokud tedy srovnáme počet svazků uvedených v záznamu z Inventáře vily Montughy na s. 258, patřících Petru Leopoldovi, je jich 57, což v podstatě odpovídá počtu dochovaných konvolutů tvořících fondovou část Petra Leopolda v toskánském rodinném archivu. Což ukazuje na fakt, že při převozu z Itálie do Čech nedošlo k žádným ztrátám a soubor písemností se dochoval celý. To, že dnes obsahuje fondová část Petra Leopolda celkem 61 svazků, znamená, že byly zbývající konvoluty dokumentů buď nalezeny a zaslány dodatečně bez bližšího záznamu, nebo byly vyčleněny z ostatní dokumentace, jako např. korespondence Perelliho a Ricciho, jejichž písemnosti jsou svázány v konvolutech patřících Petru Leopoldovi.

A tak podle údajů z *Archivio domestico* a seznamů přepravovaných předmětů a písemností při vyklizení vily Montughy do Rakouska lze jednotlivé svazky Petra Leopolda identifikovat a zjistit, že byly převezeny všechny a že nedošlo ke ztrátám během přepravy do Salcburku a později do Čech. Podle připojených soupisů obsahu převozních beden lze říci, že tyto vzácné a významné relace a manuskripty Petra Leopolda opustily Florencii v letech 1874–1876. Ze zkoumaných historických pramenů lze zjistit, že toskánský rodinný archiv byl v Salcburku uchovávan až na výjimky deníků, pamětí a části korespondence Leopolda II., které na žádost toskánského exvelkovévody byly převezeny přímo do Leopoldova sídla v Brandýse nad Labem, kde byly uloženy, až do 1. světové války. Kolem roku 1915 byly z důvodu obavy z ohrožení před blížící se italskou frontou k rakouským hranicím převezeny společně s osobním archivem Ferdinanda IV. na zámek Ostrov nad Ohří.⁷³ Po skončení 1. světové války byl zabaven veškerý movitý a nemovitý majetek toskánských Habsburků na celém území nově vyhlášeného českosloven-

73 Srov. dokumentaci v registratuře Ústředního zemědělsko-lesnického archivu (ÚZLA); NA, ÚZLA, sign. 6/1 Ostrov a tamtéž sign. 112 Brandýs nad Labem. Viz též Krejčík, Adolf Ludvík: Příspěvky k soupisu archivů velikých statků. Praha 1929, panství Ostrov, s. 86–87, Brandýs, s. 10–11. Krejčík se na s. 86 bez bližší identifikace zmiňuje o spisech RAT, rozdělených do 76 rubrik, sepsaných tajným radou Robertem Broglianem z 11. září 1908. S určitostí se jedná o registraturu toskánského velkovévody Ferdinanda IV., který získal titul abdikací svého otce Leopolda II. 21. 7. 1859, jehož registratura byla rozčleněna a uspořádána právě do 76 skupin. Zároveň, tamtéž, odkazuje Krejčík na popis „archivu rodiny toskánské“. Dále zmínky o toskánském archivu nalezneme u Ludwiga, Karla: Aus den Berichten von Konservatoren und Korrespondenten. Schlackenwerth, erzherzogliches Herrschaftsarchiv. Mittheilungen des k. k. Archivrates II, 1916, s. 338. Ludwig však nepopisuje archiválie jako toskánské, ale jako rodinné písemnosti sasko-lauenburské a bádenské. Ostrovské panství si během napoleonských válek zakoupil toskánský velkovévoda Ferdinand III. a zámek a statky až do roku 1918 patřily dědičně jeho nástupcům.

ského státu. A zkonfiskované písemnosti při vyklízení obou sídel toskánských Habsburků, Ostrova a Brandýsa nad Labem, připadly do kompetence ministerstva zemědělství. Dokumentace a umělecké předměty z brandýského zámku, včetně písemností Leopolda II. a jeho syna Ludvíka Salvátora, byly předány do Národního muzea v Praze, kde se dodnes nacházejí umělecké předměty, část souboru miniatur, fotografií, klenotů, osobních a rodinných cenností, patřících toskánským Habsburkům. Sochy, velká plátna a mobiliář převzala Národní galerie. Z těchto konsekvencí vyplývá, že ostrovská část toskánského rodinného archivu, tedy i relace a rukopisy Petra Leopolda, patřila pod dohled vytvářené sítě místních zemědělsko-lesnických archivů. Toskánský rodinný archiv byl od roku 1919 svěřen do péče nově založeného Československého státního archivu zemědělského, který spadal pod ministerstvo zemědělství,⁷⁴ a tzv. brandýský soubor zůstal až do roku 1922 v archivu Národního muzea, odkud byl rozhodnutím vládních orgánů předán ministerstvu zemědělství, kam kompetenčně patřil. Ostrovský archiv zůstal až do roku 1933 v Ostrově a teprve pak byl převezen do archivních depozitářů nové budovy ministerstva zemědělství v Praze na Těšnově.⁷⁵ Zde byly obě části rozděleného rodinného archivu sloučeny, uspořádány a Václavem Černým byl vytvořen první archivní soupis nazvaný *Toskánský archiv*.⁷⁶ Při kontrole bylo zjištěno, že celá kolekce 57 relací a rukopisů posílaných postupně z Florencie do Salcburku a odtud do Ostrova přes tak složitou manipulaci zůstala nedotčena a beze ztrát. To umožňuje dnešním badatelům využívat nezměrného informačního bohatství o činnosti Petra Leopolda jako toskánského panovníka v letech 1765–1790. Již ve 20. a 30. letech 20. století o archiv projevil velký zájem německý historik Anton Chroust, jemuž bylo povoleno bádání přímo v Ostrově.

Toskánský rodinný archiv však cestoval dál. V roce 1939 byl na zásah německé okupační správy převezen, tentokrát už jako celek, do Ostrova, kde přečkal 2. světovou válku a první polovinu padesátých let. Teprve v roce 1956 byl v rámci vytvoření jednotné sítě archivů, tehdy už pod názvem Ústřední zemědělsko-lesnický archiv, sloučen s nově vytvořeným Státním ústředním archivem v Praze (od roku 2005 Národním archivem), který převzal spolu s ostatními zemědělsko-lesnickými fondy do své péče také Rodinný archiv toskánských Habsburků. Od roku 1996 po reorganizaci Státního ústředního archivu bylo zemědělsko-lesnické oddělení

---

74 Helešicová, Věra – Juněcová, Jiřina: Ústřední zemědělsko-lesnický archiv a jeho začlenění do Státního ústředního archivu. In: Z dějin Státního ústředního archivu v Praze a jeho předchůdců. Praha 1995, s. 23–33.

75 To se stalo výnosem ministerstva zemědělství č. 32.337/V/21a/1933. Převoz se realizoval dne 29. 5. 1933 s odkazem na citovaný výnos MZ. Viz NA, ÚZLA, sign. 112 Ostrov, n° Prot. 381/33.

76 Gregorovičová, Eva: První objev Rodinného archivu toskánských Habsburků pro Itálii. In: Věda, kultura a politika v československo-italských vztazích 1918–1951, ed. Bohumil Jiroušek – Jitka Rauchová a kol.. Jihočeský sborník historický 81, 2012. Supplementum 4, s. 183–202.

zrušeno a toskánský archiv se stal součástí nového oddělení tzv. nestátních fondů, osobních a rodinných archivů a sbírek. Rodinný archiv se tak stěhoval, zatím naposledy, a to z Těšnova do nové budovy Národního archivu na Chodovci.

Z tohoto výzkumu vyplývá, že druhá etapa přesunu relací a rukopisů Petra Leopolda mezi léty 1915–1916 probíhala ze Salcburku přímo do Ostrova, aniž by prošla brandýským sídlem, kde se v té době nacházela část toskánského archivu, tedy písemnosti Leopolda II. a Ludvíka Salvátora.

Již na Těšnově v šedesátých letech minulého století objevil toskánský rodinný archiv, včetně relací Petra Leopolda, italský badatel Arnaldo Salvestrini, který právě tyto inspekční zprávy vydal edičně ve třech svazcích.⁷⁷ Na základě Salvestriniho intervencí formulovala italská strana požadavek, aby byl toskánský rodinný archiv vydán do Itálie. Právně byla celá situace prozkoumána a ukázalo se, že na rodinný archiv italský stát nemá žádný právní nárok. Jen požadavek italských archivních orgánů na vydání alespoň dokumentace toskánských ambasad, jež jsou nedílnou součástí RAT, protože se po roce 1859 až do počátku 70. let 19. století staly soukromými vyslanectvími toskánských Habsburků, by mohl být v nejlepším případě právně sporný. Ale tato otázka nakonec byla řešena během rokování československo-italské komise historiků a archivářů v letech 1964–1965 na zasedáních v Praze a v Římě, pod vedením našeho předního historika akademika Josefa Macka a italského profesora Marii Toscana.⁷⁸

Zájem o vydání toskánského archivu, především písemností legací, projevil italská strana poprvé již v roce 1933.⁷⁹ Ministerstvo zemědělství však na předání dokumentace toskánských vyslanectví nepřistoupilo.⁸⁰ Vyjednávání přes ministerstvo zahraničí, italské velvyslanectví v Praze a ministerstvo zemědělství se protahovalo a italská strana postupně ztratila zájem o další jednání. Tak se pro několik desetiletí uzavřela jedna etapa vývoje osudů Rodinného archivu toskánských Habsburků, který až do počátku šedesátých let čekal na svého dalšího italského objevitele. Tehdy byl znovu otevřen i problém vlastnických nároků Itálie k tomuto archivu, který přešel v jednání o výměnu toskánských písemností za bohemikální, a nakonec vyústil v daleko významnější akt, jakým bylo uzavření kulturní dohody

77 Salvestrini o celkové prohlídce toskánského souboru napsal obsírnou zprávu viz Salvestrini, Arnaldo: *L'Archivio della Casa di Lorena presso l'Archivio di Stato di Praga*. *Rassegna Storica Toscana* 10, 1963/2, s. 197–202.

78 Stručně o problému vydání RAT Itálii v polovině šedesátých let minulého století viz Pazderová, Alena: *Výstava „Lotrinské Toskánsko v mapách Státního ústředního archivu v Praze“*. *Archivní časopis* 42, 1992, s. 42.

79 Tento zájem byl podnícen informacemi A. Chrousta předanými o obsahu toskánského rodinného archivu italským orgánům. Jednání však přerušila 2. světová válka.

80 Podrobnosti o jednání viz Gregorovičová, E.: *První objev Rodinného archivu toskánských Habsburků pro Itálii*, s. 193–202.

mezi oběma státy, podepsané dne 18. května 1971. Ta umožnila ještě v době před rokem 1989, aby naši archiváři jako Josef Kollmann a Alena Pazderová mohli začít jezdit studovat do Státního archivu ve Florencii a florentští archiváři studovali rodinný archiv na půdě Národního archivu. Vznikla tak vzájemná a plodná spolupráce, ať už ve výstavních akcích, tak ve vydávání společných publikací a pomůcek. Tato úzká spolupráce trvá nadále. A Aleně Pazderové se v rámci kulturní dohody podařilo v 90. letech minulého století přenést svá studia do Říma, především do Vatikánského archivu, Vatikánské knihovny a později do Milána do Ambrosiánské knihovny, kde se věnuje studiu relací papežských nunciů u panovnického dvora. Ze svého mnohaletého intenzivního studia pod patronací Českého historického ústavu v Římě vytěžila rozsáhlou, několikavazkovou edici korespondence a zpráv pražské nunciatury Cesare Speciana z let 1592–1598,⁸¹ kterou nesmazatelně přispěla k objasnění historických souvislostí v 16. století na dvoře císaře Rudolfa II.

Závěrem

Tyto zprávy z inspekčních cest toskánského velkovévody po Toskánsku v letech 1765–1790 a rukopisy patří k nejcennějším souborům rodinného archivu, jejichž studium umožňuje badatelům detailní poznání situace v Toskánsku po nástupu habsburské sekundogenitury na toskánský trůn. Petr Leopold svými reformami, z nichž některé přeběhly svou dobu (zrušení trestu smrti, návrh ústavy, vytvoření volného trhu, budování komunikací, rekultivace přímořské Maremmy, péče o zdravotní stav a zlepšení životních podmínek obyvatelstva, architektonické počiny), vypracovanými na základě vlastního poznání své země díky opakovaným vizitacím, zvelebil administrativně, legislativně, ekonomicky a politicky toskánské velkovévodství natolik, že se mu podařilo pozvednout Toskánsko opět mezi významné evropské státy. Toto všechno se odráží právě v jeho relacích.

---

81 Pazderová, Alena (ed.): *Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem 1592–1628*. I.–III. sv. Praha 2017.

Příloha

Soupis zpráv z inspekčních cest toskánského velkovévody Petra Leopolda¹

1. *Memorie intorno alla visita 1767 fatta da S. A. R. nella pianta di Grosseto e Castiglione. 1767, 1.*
Záznamy o inspekční cestě podniknuté v roce 1767 do oblasti sienské přímořské Maremmy mezi Grossetem a Castiglione della Pescaia.
2. *Città e montagna di Pistoia. Anni 1767 e (1768). Filza sopra Pistoia e la sua Montagna. 1767–1768, 2.*
Záznamy o inspekční cestě do Pistoji a oblasti pistojské části Apenin v letech 1767–1768.
3. *Visita e osservazioni fatte da S. A. R. sopra la campagna pisana 1768 e 1769. Fogli relativi alla Campagna Pisana. 1768–1770, 3.*
Zpráva o ekonomické a demografické situaci obcí v Pisánsku v letech 1768–1769, o situaci města Pisy a okolí a kopie zpráv z inspekčních cest realizovaných do této oblasti v letech 1837–1866 v období vlády regentské rady v Toskánském velkovévodství, 1837–1866.
4. *Relazione, osservazioni ed ordini di Sua Altezza Reale sopra la Val di Chiana nella visita che la S. A. R. fece di detta provincia nel mese di ottobre 1769, 4.*
Zpráva z inspekční cesty v roce 1769 do oblasti Val di Chiana se záznamy a informacemi o toskánských městech a obcích Civitella, Cortona, Arezzo, Lucignano, Foiano, Montepulciano, Chiusi, Cetona a o statcích v údolí řeky Chiany patřících Řádu sv. Štěpána, 1769.
5. *Visita a Portoferraio fatta da S. A. R. nel 1769 (1770). Fogli relativi alla visita da S. A. R. in Portoferraio l'anno 1769, previa una lunga relazione della medesima S. A. R. sopra la visita sopradetta, 5.*
Podrobná zprávu o inspekční cestě do přístavu Portoferraio a jeho okolí na ostrově Elba, s přílohami o ekonomicko-demografické situaci této oblasti, přehled o finančních záležitostech místních úřadů, vojenské posádky, přístavu, církevních institucí s připojenou mapo portoferraijského přístavu a zálivu, 1796 (1770).
6. *Relazione di S. A. R. sopra le due visite fatte dalla medesima nella Maremma Pisana e Senese nell'anno 1770 e 1771, 1770–1771, 6.*
Relace obsahuje dvě zprávy o inspekčních cestách v letech 1770–1771 do oblasti pisánské a sienské Maremmy doplněné různými přílohami vztahujícími se k městům, obcím, obyvatelstvu a melioračním pracím prováděným v těchto bažinatých oblastech s množstvím vyobrazení a plánek, 1770–1771.

1 NA, RAT, Petr Leopold, č. kat. 1–39. Číselné řazení inspekčních relací koresponduje s řazením v katalogu: Gregorovičová, Eva: Rodinný archiv toskánských Habsburků – Petr Leopold. Katalog, Národní archiv. Praha 2016, s. 14–67.

7. *Relazioni dei viaggi fatti da S. A. R. in 1772–1773 Maremma nel 1772 e 1773. Con vari documenti e lettere del visitatore Miller, 1772–1773, 7.*
Zprávy a dokumenty zahrnují informace o provedení rekultivačních prací v oblasti přímořské Maremmy řízených Leonardem Ximenesem a o snahách o znovu osídlení Maremm, podpora pro městečka Capalbia, Pitigliano a Campagnatico, příjezd Švýcara Collombiera a Společnosti Società Romana pro zřízení sklárny v obci Campagnatico, 1772–1773.
8. *Viaggio di S. A. R. in Valdinievole, Mugello, Casentino, Chianti, Siena e Volterra. Relazioni di viaggi di S. A. R. 16 ottobre 1772 della Val di Nievole. Giugno 1773 del Mugello e Casentino. Luglio 1773 di Radda e Chianti. Luglio 1773 Siena e progetto di riforma di quel governo. Luglio 1773 Colle, San Gimignano e Val d'Elsa, 1772–1773, 8.*
Zprávy a doklady týkající se inspekčních cest toskánského panovníka v říjnu 1772 do oblasti Val di Nievole, v létě 1773 do oblasti Chianti, měst Radda, Siena, Colle a San Gimignano. Přílohy ilustrují ekonomickou situaci Horního Sienska, stav sienské banky Monte dei Paschi, přehledy o stavu setby a sklizně obilí v regionu Horního Sienska v období mezi léty 1763–1772 a popisují dobročinné ústavy v Sieně, 1772–1773.
9. *Visite e viaggi fatti da S. A. R. nella Provincia Pisana, Bientina e Volterra nel 1772, 1773, 1772–1773, 9.*
Zprávy z inspekčních cest po Pisánsku, do oblasti jezera Lago di Massaciuccoli, Bientiny a Volterry, dokumentaci k provádění melioračních prací pro vysoušení bažinatých terénu, z nichž některé pocházejí z období vlády regentské rady, ustavené Františkem Štěpánem Lotrinským, 1772–1773.
10. *Visite degli uffizi e tribunali di Firenze. 1771, 1775, 10.*
Zprávy o kontrolách různých úřadů a soudních tribunálů ve Florenci prováděných toskánským velkovévodou Petrem Leopoldem v letech 1771, 1773, 1775.
11. *Relazioni delle gite di S. A. R. a Pisa e Livorno. Ricordi, punti e osservazioni sopra le gite di Sua Altezza Reale a Pisa e Livorno del 1773 e 1774, 1773–1774, 11.*
Zprávy a dokumenty z inspekčních cest realizovaných do Pisy, Livorna a blízkého okolí těchto měst. Záznamy zachycují stav dobytka, především nových velkovévodských stád skotu na panství San Rossore nedaleko Pisy. Mnohé přílohy dokumentují situaci obchodu v přístavu Livorno a problémy úřadu Ufficio de' Fossi di Pisa, 1773–1774.
12. *Gite di S. A. R. a Siena nel marzo e agosto 1775, 1775, 12.*
Zprávy z inspekčních návštěv realizovaných do Sieny a okolí v březnu a srpnu 1775 s přílohami, suplikami obyvatelstva, zprávou o stavu města a jeho okolí od Ansana Perpignaniho, 1775.

13. *Relazione di S. A. R. sopra i viaggi di Pisa e Livorno del 1775, 1775, 13.*
Zprávy a dokumentace k inspekčním cestám do Pisy a Livorna v roce 1775 s informacemi o celkové situaci navštívené oblasti, se záznamy o zdravotních a hygienických podmínkách oblasti, o situaci na universitě v Pise, o přístavu v Livornu a vojenských silách, o analýze stavebních prací, prováděných úřadem Ufficio dei Fossi di Pisa v okolí Pisy a Livorna projektovaných matematickem Ferronim a inženýrem Bombiccim, 1775.
14. *Ordini di S. A. R. sulla Romagna e Val di Chiana, 1777, 14.*
Zpráva o cestě uskutečněné na podzim 1777 po oblasti Romagna a údolí řeky Chiany s podrobnými rozbory ekonomické a sociální situace navštíveného regionu a s návrhy toskánského panovníka na zajištění sjízdnosti cest a silnic dané oblasti s mapou dvou silnic mezi Pratantico a Castagnuolo, 1777.
15. *Relazione di S. A. R. sopra le sue gite a Pisa e Livorno nel 1777, 1777, 15.*
Zpráva z inspekční cesty do Pisy, Livorna a celého regionu, informace o výsledcích nařízených panovníkových reforem, o situaci na Universitě v Pise a o sociálně-zdravotním stavu Livorna, supliky místního obyvatelstva, 1777.
16. *Relazione di S. A. R. sopra la sua gita in Val d'Arno e Siena nell' agosto 1777. Parte I., 1777, 16.*
Zpráva z inspekční cesty do oblasti údolí Val di Chiana, Val d'Arno a Sieny uskutečněné v srpnu 1777 s informacemi o provedení prvního očkování proti neštovicím v nemocnici S. Maria della Scala v Sieně, s rozbory ekonomické, sociální a náboženské situace v Sieně, o obchodu a daních ze soli, o řízení a činnosti sienské banky Monte dei Paschi, část I., 1777.
17. *Relazione di S. A. R. sopra il suo viaggio nella Romagna e Val di Chiana del mese di settembre 1777, 1777, 17.*
Zpráva z inspekční cesty v září 1777 do oblasti Romagna, a údolí Val di Tevere a Val di Chiana, s přílohami dokumentujícími stav lokalit, korunních panství a statků patřících Řádu sv. Štěpána rozkládajících se podél toku řeky Chiany s plánky a mapami, písemnosti a mapy vztahující se k síti silnic a cest, 1777.
18. *Relazione di S. A. R. sopra la sua gita a Siena nel mese di ottobre 1777, Parte II., 1777, 18.*
Zpráva z inspekční cesty do Sieny a okolí v říjnu 1777, pokračování záznamu, informací a rozhodnutí v záležitostech, navazující na zprávu z inspekční cesty do Sieny v srpnu 1777. Písemnosti se týkají řízení sienské banky Monte dei Paschi, záležitosti sienské veřejné administrativy, melioračních projektů a prací v oblasti Pian del Lago, očkování 11 chlapců proti černým neštovicím v nemocnici Santa Maria della Scala, reorganizace archivu Archivio delle Riformagioni, cest a silnic, supliky obyvatelstva, část II., 1777.

19. *Relazione di S. A. R. sopra la sua gita a Siena nel mese dicembre 1777, Parte III, 1777, 19.*

Zpráva z inspekční cesty do Sieny v prosinci 1777, která navazuje na předcházející panovníkovy návštěvy realizované v srpnu a říjnu 1777 (viz zprávy č. 16 + 18). Připojené písemnosti se týkají správy města, systému rozdělení Sieny na městské čtvrti tzv. Contrade, nařízení velkovévody o transformaci sienské vojenské pevnosti a její realizace v zahradu otevřenou pro veřejnost se zprávou a plánkem, o projektu tzv. Compagnia civica a Truppa civica pro stabilizaci poměrů ve městě, o uspořádání archivu Archivio delle Riformagioni, část III., 1777.

20. *Ordini di S. A. R. mandati a Siena nel marzo 1778 e risposte, 1778, 20.*

Nařízení a korespondence toskánského velkovévody Petra Leopolda a velkovévodových úředníků představitelům Sieny vycházející z Leopoldových návštěv v Sieně uskutečněných v roce 1777, 1778.

21. *Relazione di S. A. R. sopra la sua gita in Val di Chiana nel maggio 1778 e ordini dati in conseguenza, 1778, 21.*

Zpráva z inspekční do oblasti údolí Val di Chiana v květnu 1778 se záznamy, nařízeními a plány týkajícími se realizovaných prací a připravovaných projektů pro zúrodnění údolí řeky Chiany, sjízdnosti cest a silnic a hospodářské situace statku Řádu sv. Štěpána, 1778.

22. *Relazione di S. A. R. sopra la sua gita nel Casentino del giugno 1778, c. 22.*

Zpráva z inspekční cesty do oblasti Casentina a Mugella v letech 1773 a 1778 a záznamy o církevních záležitostech dané oblasti, o hospodářské situaci statků, o mýcení křovinatých porostů v oblasti Casentina a o vysazování smrků na vykáčených místech, o vybírání daní. K písemné dokumentaci jsou připojeny mapy a plány míst v oblasti Casentina a Val d'Arna, 1773, 1778.

23. *Relazione di S. A. R. della sua gita a Pisa, Livorno, Pistoja, Fucecchio e Bientina nel giugno 1779, 1780, 23.*

Zpráva z inspekční cesty, při níž v srpnu 1780 navštívil velkovévoda města Pisu, Livorno, Pistoju, jezera Fucecchio a Bientinu. Ke zprávě jsou připojeny autografické body a poznámky toskánského velkovévody, dále písemnosti týkající se melioračních a stavebních prací realizovaných při budování kanálu Canale Imperiale di Bientina, silnice spojující Val di Nievole s Fucecchiem, dále návrhy na zřízení ženské věznice a školy provozované bez placení školného, statku, regulace stavu vody v jezeru Lago di Fucecchio a rekultivace bažinatých terénů ve Fucecchiu, 1780.

24. *Relazione di S. A. R. sulla gita a Pisa e Livorno nel luglio 1779, 1779, 24.*

Zprávy z inspekčních cest podniknutých v červenci 1779 do Pisy a Livorna, doplněné přílohami o hospodářské situaci, stavu pisánského vysokého učení, nákladech na školu tzv. Carovana řízenou Řádem sv. Štěpána v Pise, o záležitostech celnice v Pise a úřadu Ufficio dei Fossi di Pisa, klášterech, o roz-

- voji obchodu a manufaktur v Livornu, o stavu zřízení karanténních stanic v Livornu, 1779.
25. *Punti di S. A. R. sulla sua gita a Siena nel mese di gennaio 1780, 1780, 25.*
Poznámky toskánského velkovévody Petra Leopolda zaznamenané po jeho návštěvě Sieny uskutečněné na začátku roku 1780, 1780.
  26. *Relazione di S. A. R. sulla Val di Chiana del mese d'aprile 1780, 1780, 26.*
Zpráva o inspekční cestě do oblasti Val di Chiana uskutečněné v dubnu 1780 s přílohami o hospodářské situaci statků v této oblasti, bilance statků, pokyny velkovévodovi pro své administrátory, supliky obyvatel, regulace řeky Foeny, 1780.
  27. *Relazione di S. A. R. sopra il suo soggiorno in Pisa e Livorno nel gennaio e febbraio 1781, 1781, 27.*
Zpráva a poznámky Petra Leopolda k cestě do Pisy a Livorna v lednu a únoru roku 1781, Leopoldova nařízení, supliky obyvatel, stížnost Filippa Manziho z Pisy na administraci velkovévodových panství Scrittoio delle Possessioni, 1781.
  28. *Relazione di S. A. R. della sua gita a Pisa, Livorno e Valdinevole nel giugno 1781, 1781, 28.*
Zpráva o inspekční cestě do Pisy, Livorna a Val di Nievole v červnu 1781 se záznamy o zúrodnovacích pracích v oblasti Val di Nievole, záležitostech Pisy a Livorna, budování opevnění přístavu a města Livorna s mapou, 1781.
  29. *Relazione di S. A. R. della gita di Romagna e Valdichiana nel settembre 1781, 1781, 29.*
Zpráva o inspekční cestě do oblasti Romagna a Val di Chiana v září 1781, bez příloh, 1781.
  30. *Gita di S. A. R. a Pistoja e Pisa nel settembre 1782, 1782, 30.*
Zpráva o inspekční cestě do Pistoji, Pisy a Val di Nievole v září 1782 se zprávami o příslušnicích církevních řádů, suplikami, potížemi s lehkými ženami, 1782.
  31. *Gita di S. A. R. a Pietra Santa nel novembre 1785, 1785, 31.*
Poznámky k inspekční cestě do oblasti Pietrasanta v listopadu 1785, 1785.
  32. *Relazione di S. A. R. sul suo viaggio a Firenze, Pistoja, Pescia e Borgo a Buggiano nel mese di dicembre 1785, 1785, 32.*
Zpráva z inspekční cesty do Florencie, Pistoji, Pescii a Borgo a Buggiano v prosinci 1785 s nařízeními panovníka po vykonání návštěvy uvedených míst směřujícími k nápravě zjištěných nedostatků, 1785.
  33. *Relazione di S. A. R. della sua gita in Val di Chiana e Casentino nel maggio 1786, 1786, 33.*
Zpráva z inspekční cesty do oblasti Valdichiana v květnu 1786 se záznamy o státní administrativě dané oblasti, realizaci rekultivačních prací v údolí řeky Chiany, církevní správě diecéze Arezzo a církevních bratrstvech s topografickou mapou území města Cortony a okolí, 1785.

34. *Relazione di S. A. R. del viaggio fatto a Pisa, Colle, Volterra e Siena nel giugno 1786, 1786, 34.*

Zpráva z inspekční do Pisy, Volterry, Colle a Sieny v červnu 1786 se záznamy o provinciální administraci navštívené oblasti, církevních záležitostech, o rekultivaci volterrských salin, budování silnice v Cecine, nařízení panovníka pro sekretariáty Segreteria di Stato a Segreteria delle Finanze vydané pro realizaci velkovévodovy návštěvy dané oblasti, 1786.

35. *Relazione di S. A. R. del viaggio fatto in Lunigiana, Barghigiano e montagna di Pistoja nel luglio 1786, 1787, 1788, 35.*

Zpráva z inspekční cesty toskánského velkovévody Petra Leopolda do oblasti Lunigiana, Barga, Pontremoli, Pietrasanta, Pisa a Montagna di Pistoia v červenci 1786 se záznamy o správě dané oblasti, církevních záležitostech, nemocnici ve Fivizzanu, silnici mezi městy Barda a Pieve a Pelago, záplavách v oblasti Pietrasanta, o jezeru Massaciuccoli, plánu na rozšíření konservatoře S. Jacopo di Pontremoli s plánkem, itineráře panovníkovy cesty z Pisy do města Barga v Lunigiane, s nařízením panovníka zástupcům státní správy dané oblasti, se suplikami obyvatel, mapami Lunigiany a Castello di Filattiera a se zachycením statku rodu Malaspina, 1786.

36. *Relazione della gita fatta da S. A. R nel marzo 1787 a Castelfranco di Sotto, Santa Croce, Fucecchio, San Miniato, Colle, San Gimignano etc. 36, 1787, 36.*

Zpráva z inspekční cesty do Castelfranco di Sotto, Santa Croce, Fucecchio, San Miniato, Colle, San Gimignano a dalších lokalit Toskánska v březnu 1787 s informacemi o místní samosprávě, s nařízením panovníka pro danou oblast a záznamy o stavu nemocnice v Colle, 1787.

37. *Relazione di S. A. R. del suo viaggio fatto nelle Provincie inferiore e superiore di Siena, della Val di Chiana, Romagna e Casentino nell'aprile e maggio 1787, Tomo I, 1787, 37.*

Zpráva z inspekční cesty do oblastí Horního a Dolního Sienska, Valdichiany, Romagni, Casentina uskutečněné v dubnu a květnu 1787, bez příloh, jen s mapou provincie Dolního Sienska, část I., 1787.

38. *Relazione di S. A. R. del suo viaggio fatto nella Provincia Inferiore e Superiore di Siena, della Valdichiana, Romagna e Casentino nell'aprile e maggio 1787. Tomo II, 1787, 38.*

Zpráva z inspekční cesty do oblastí Horního a Dolního Sienska, Valdichiany, Romagni, Casentina v dubnu a květnu 1787, s přílohami a nařízením panovníka k řešení problémů v oblasti Maremmy, ostrova Giglia, pahorkatiny Arcidosse, s mapou provincie Dolního Sienska, část II., 1787.

39. *Relazione del viaggio fatto da S. A. R. intorno Maremma, Montagna, Romagna e Casentino nei mesi di aprile e maggio 1787, Tomo III, 1787, 39.*

Zpráva z inspekční cesty do oblasti Maremmy, Montagni, Val di Chiany, Romagni a Casentina v dubnu a květnu 1787, obsahuje stížnosti a žádosti obyvatel dané oblasti, záznamy a zápisy o problémech navštívených lokalit a přímořských Maremm, část III., 1787.

A Collection of the Inspection Reports of Grand Duke Peter Leopold in the Duchy of Tuscany from 1765–1790 and Their Fateful Journey from Florence to Bohemia

The article for an almanac published for the jubilee of Alena Pazderová pursued the formation of the fonds of Peter Leopold, Grand Duke of Tuscany, today constituting the first collection of the complex fonds of the Family Archives of the Tuscany Habsburgs that comprises sixty-one volumes of various types of documents from 1740–1790. After the separation of documents in 1859–1860, Leopold's reports and manuscripts were placed in Villa Montughi in Florence, Tuscany. The study identified the individual volumes and monitored their complex journey, especially the individual stages of their long-lasting transport over nearly one century from Tuscany via Salzburg to Bohemia and their eventual placement in the Prague National Archives depository in 1996. Furthermore, the study describes an interest of the Italian party to surrender the Tuscany family archives to Italy; it ended by concluding a cultural agreement that enabled a mutual exchange of archivists, the study of the Family Archives of the Tuscany Habsburgs (RAT), and provided Czech researchers with a list of Bohemica documents in which Dr Alena Pazderová played a significant role.

*Alena Pazderová na konferenci
Rukopisy a mapy Státního ústředního
archivu v Praze ve fondu velkovévodů
toskánských uspořádané v rámci Týdne
vědy, kultury a techniky v Sieně 1997
(NA, Sběrka alb, album 728, s. 23)*

*Pracovní předsednictvo téže konference, zleva Eva Gregorovičová, Lucia Bonelli Conenna, Michele Casandro, Carla Zarilli, Alena Pazderová a Paola Benigni
(NA, Sběrka alb, album 728, s. 21)*

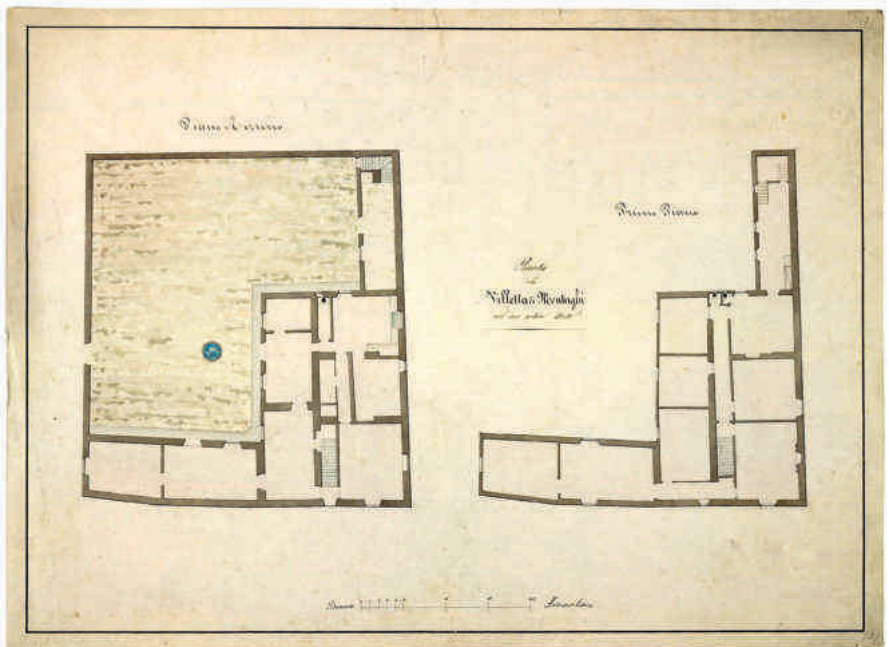
*Petr Leopold, výřez z mapy, 1780
(NA, RAT, Mapy a plány, inv. č. 150)*

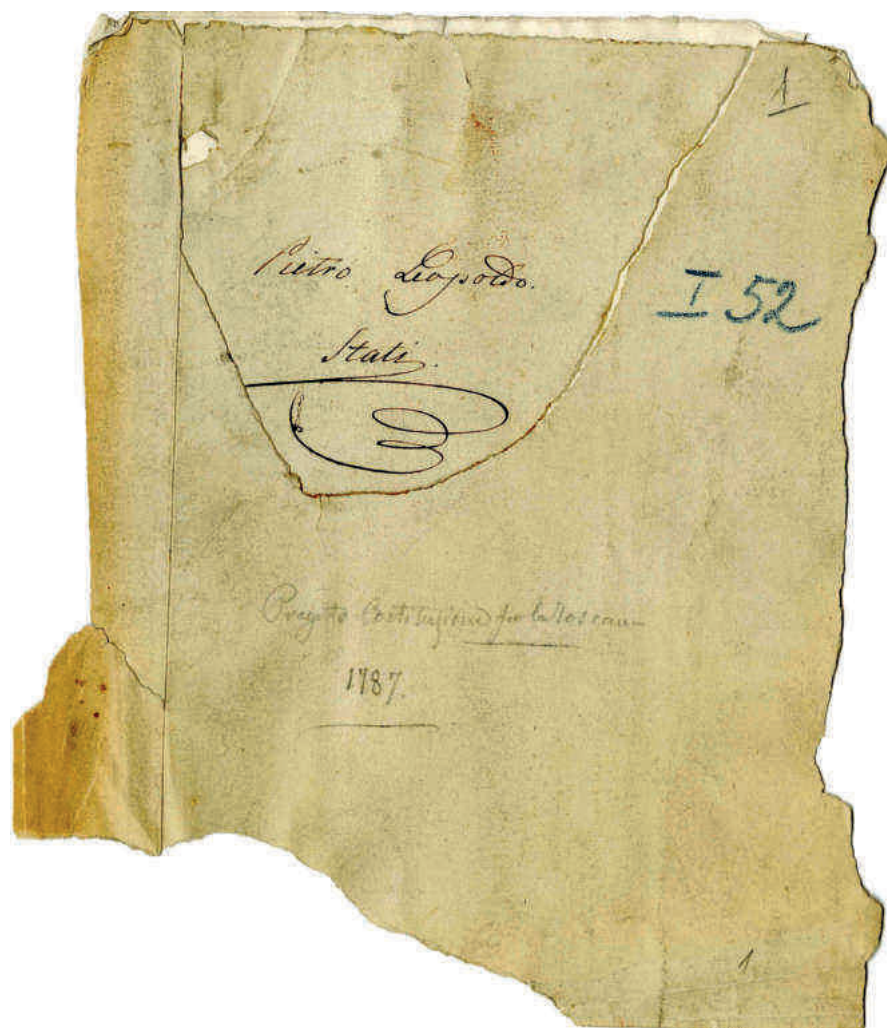
*Zprávy z inspekčních cest Petra Leopolda v depozitáři Národního archivu
(Osobní archiv autorky)*

Palác Pitti, stereoskopická fotografie, 1856
(NA, RAT, Fotografie, stereoskopie, Florencie)

Plán vily Montughi, 1852
(NA, RAT, Mapy a plány, inv. č. 645)

Ústava, koncept z 1787, obal
(NA, RAT, Petr Leopold, Progetto di Costituzione, inv. č. 55)

Portrét císaře Josefa II. a jeho mladšího bratra, toskánského velkovévody Petra Leopolda, od Pompea Batoniho, 1769, olej na plátně, Kunsthistorisches Museum Wien
(Wikimedia, Public domain, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pompeo_Batoni_002.jpg).

Per la grazia di Dio
Pietro Leopoldo Arciduca
di Austria, Principe Reale
di Ungheria, e di Boemia,
Gran Duca di Toscana &c. &c.

Fino dal Nostro Avvenimento
al Trono di Toscana riguardammo come uno dei nostri
principali doveri l'esame, e
Riforma della Legislazione
Criminale, ed avendola ben
presto riconosciuta troppo
severa, e derivata da massime
stabilite nei tempi meno fe-
lici dell'Impero Romano, o
nelle Turbolenze dell'Anar-
chia de' bassi tempi, e spe-
cialmente non adattata al
dolce, e moderato Carattere
della Nazione, procurammo
provisionalmente tempe

Trestní zákoník Toskánského velkovévodství (Leopoldina), 1786
(ASFi, Segreteria di gabinetto appendice, 62, ins. 40. Publikováno se souhlasem
Státního archivu ve Florencii (Su concessione del Ministero della Cultura / Archivio di
Stato di Firenze)).

Poznámky k vládě vévodů z rodu Medici v Toskánsku
(NA, RAT, Petr Leopold, inv. č. 55)

Návod na pěstování jedlých kaštanů
(NA, RAT, Petr Leopold, inv. č. 2)

*Rekultivace přímořské Maremmy, 1832, kresba Giorgio Angiolini
(NA, RAT, Grafika, kresby a tisky, soubor kreseb Maremma)*